

10. regilaulukonverents: Lauluks vormitud kogemused

Eesti Rahvaluule Arhiivi laulu-uurijad korraldasid 7.–9. novembrini 2018 Tartus Eesti Kirjandusmuuseumis rahvusvahelise konverentsi “Lauluks vormitud kogemused: laulmistraditsioonide isiklikud ja kogukondlikud tahud” (Expressions and Impressions: Personal and Communal Aspects of Traditional Singing). See oli 2000. aastal alguse saanud regilaulukonverentside sarja kümnes konverents ning sel puhul avardati temaatikat läänemeresoome rahvalaulult kogu maailma laulutraditsioonidele. Ettekannetega osalesid teadlased Eestist, Karjalast, Leedust, Lätist, Rootsist, Serbiast, Soomest, Udmurdimaalt, USAst, Valgevenest ja Venemaalt.

Konverentsi rõhuasetusest lähtuvalt vaadeldi eelkõige suuliste kultuuridele omast (sageli osalevat) laulmist kui ruumis ja ajas toimuvat laulmisolukorraga tihedalt seotud protsessi – nii oma välitöökogemustele kui arhiivijäädvustustele tuginedes.

Osavõtjate seas oli nii laulvaid teoreetikuid kui ka analüüsivaid praktikuid. Enamik uurijaid keskendus omaenda etnilise kultuuri oleviku või mineviku laulutraditsioonile, nagu on tavaline (muusika)folkloristikas, kuid oli ka üksikuid pilguheite väljapoolt, n-ö klassikalise antropoloogia/etnomusikoloogia vaimus, nt Ameerika päritolu Jeffers Engelhardti tähelepanekud eesti keelest ja laulust. Silma paistsid nii analüüsi asjatundlikkus kui ka kajastatud laulmistraditsioonide mitmekesisus: ajas kaugemate laulustiilide ja nende taaselustatud esituste kõrval vaadeldi näiteks partisanilaule, tänapäeva rituaalset laulu ja meelelahutuslikku ühislaulu, trükitud laulikuid.

Suur osa ettekandeid käsitles laulutraditsioone ja laulja rolli, selle kõrval vaadeldi ka eri laulutraditsioonide uurijate ja vahendajate tegevust. Esimesel puhul tõusid ettekannete keskmesse laulmise funktsioonid, tihedalt seotuna laulja(te) isiksus(t)ega: rituaal, maagia, loominguuline eneseväljendus, rühmaidentiteedi tugevdamine, võitlus ebaõiglusega, (auto)kommunikatsioon (kujuteldavate või tegelike, inimestest või mitteinimestest kaaslastega); samuti laulmise stilistika ja esteetika. Teisalt oli tähelepanu all laulmise kui keerulise kultuurinähtuse jäädvustamine ning varasema allikmaterjali, teadustraditsiooni ja inimliku tunnetuse kriitiline analüüs.

Konverentsi töö esile laulmistraditsioonides peituvaid universaalseid ja individuaalseid jooni – eri kultuuritraditsioonidele ühiseid algeid, teemasid ja aineid, mida eri uurijad mitmetest vaatenurkadest nägid, seostasid ja tõlgendasid. Avar teemadering aitas näha üle üksikute erialade ja koolkondade piiride ning paremini mõista laulmist kui kompleksset nähtust: muusikatradsiooni, hääle, kehalise tegevuse ning sotsiaalse suhtlemise kooskõla. Hoolimata valdavast siseringi vaatepunktist ei takerdunud omakultuuri käsitlemise ohtudesse, nagu esteetilised eelhoiakud või ideoloogiad.

Konverentsi väärtuseks ühiskonnas laiemalt on traditsioonilise laulmise rolli teadustamine – avalikkuse tähelepanus ja väärtushinnangutes jääb mitteprofessionaalne spontaanne laulmine populaar- ja kunstmuusika varju. Märgakem, et lauljad ei puudu(nud) matuselt, matkalt ega pulmast; et koolilaulikute kaudu kujundatakse laste väärtusi; ja võimsad ideoloogiad, nagu rahvuslus, kristlus või stalinism ei saa(nud) läbi ilma rahvalaulude-laulikuteta. Muusika- ja laulutekstide ning esitustavade analüüsil on lisaks teoreetilisele ka praktiline eesmärk – tegevmuusikud on huvitatud laulude

traditsiooniteadlikust esitamisest ja õpetamisest. Laia kõlapinnaga on mitmed teemad, nagu muusikateraapia, rahvalaulude esitaja- ja autoriõigused, sooküsimused.

Kasutati erinevaid uurimismeetodeid alates tehnoloogiapõhisest digihumanitaariast kuni intuiitivsete lähenemiseni. Laule vaadeldi eri ettekannetes nii avaramast perspektiivist, võrreldes suuremat hulka etnilisi traditsioone, kui ka lähemalt, väiksemate temaatiliste rühmade või piirkondade kaupa. Kolme päeva jooksul käidi läbi hulk esinduslikke uurimisteid: arvutilingvistilised laulutekstide formaalse analüüsi meetodid (Mari Sarv), laulutekstide sisuanalüüsi meetodid, arvuti abil või ilma (Tiiu Ernits, Aado Lintrop, Beatrise Reidzāne), laulustiili, häälekasutuse ja keele seoste analüüs (Svetlana Kosyreva, Jeffers Engelhardt, Susanne Rosenberg), muusikaline analüüs (Žanna Pärtlas, Maria Korepanova, Pekka Huttu-Hiltunen), lingvistika eeskujul tehtud lauljate kehakeele analüüs (Irina Nurieva), ajalooliste allikate allikakriitiline ja diskursiivne analüüs (Tiiu Jaago, Niina Hämäläinen, Liina Saarlo, Viliina Silvonen), intuiitised, katsetusel ja eneserefleksioonil põhinevad meetodid praktilises muusikas ja muusikaõpetuses (Eero Peltonen, Jaagup Kippar, Eerik Jõks), sotsiaalteaduse ja tekstianalüüsi meetodid ideoloogia ja maailmavaate uurimisel (Janika Oras, Andreas Kalkun, Savannah Powell), teksti, konteksti ja funktsiooni analüüs (Michel Tita, Ingrid Rüütel, Helen Kõmmus, Taive Särg) jm.

19. sajandi lõpul nn soome meetodi viljelejate algatatud suurte folklooritekstide korpuste võrdlemine, geograafiliste ja ajalooliste erinevuste ja ühisosa esiletoomine, aga ka konkreetse laulu levikutee avastamine oli kolme ettekande aluseks. Kaks teadlast olid ette võtnud ulatusliku, mitmeid läänemeresoome rahvaid hõlmava võrdleva uurimise. Mari Sarv Eesti Rahvaluule Arhiivist (Eesti Kirjandusmuuseumi juures) rakendas oma töös “Läänemeresoome regilaulu piirkondlikud erinevused sõnade esinemissageduse põhjal” (Regional variation of Finnic runosongs on the basis of word frequencies) digihumanitaarias kirjandusliku stiili uurimisel kasutusel olevat sõnaseduste analüüsi meetodit, mis võrgustikuanalüüsiga kombineerituna võimaldas välja tuua eri piirkondade regilaulutraditsioonide omavahelisi seoseid. Pekka Huttu-Hiltuneni (Kuhmo Runolauluaka-deemia) võrdleva viisiuurimuse tulemused näitasid, et rütmide mitmekesisus suureneb läänemeresoome rahvaste alal põhja poolt lõuna suunas (ettekanne “Piirkondlikud erinevused läänemeresoome muusikalises süntaksis” (Regional differences in musical syntax in Baltic-Finnic runosong)). Urmas Kalla (Võro Instituut) oli eri lauluvariantide motiivide ja murdekeele võrdlemise abil ajanud Lõuna-Eesti laulumotiivi “Lätsi küllä” jälgi ettekandes “Lõuna-Eesti “Lätsi küllä”-laulude arengu- ja levikulugu: suulise ja kirjaliku kultuuri suhe” (The history and spread of the south Estonian folk song *Lätsi küllä*: The relationship between oral and written culture).

Lähemalt teemadest ja ettekannetest

Konverentsi töö oli jagatud temaatilisteks rühmadeks, kuid loomulikult oli mitmeid sessiooniüleseid läbivaid teemasid ja eri ettekannete kokkupuutepunkte, näiteks laulude ja laulujäädvustustega seotud allikakriitilised, maailmavaatelised või kommunikatiivsed küsimused. Järgnevas anname ülevaate konverentsil kõneldust temaatiliste sessioonide kaupa, alustades kahe plenaarettekandega.

Tiiu Jaago Tartu Ülikoolist avas konverentsi, analüüsides põhjalikus plenaarettekandes “Laulja ja laul uurija vaatenurgast: eesti regilaulu näitel” (The singer and the song from the researcher’s perspective: Using the example of Estonian *regilaul*), kuidas rahvalaulude uurimine Eestis on ajalooliselt kulgenud läbi kirjanduse uurimise paradigma, jättes kõrvale laulmise enda, ning kuidas see on mõjutanud uurimistulemusi ja ka tulevasi vaateviise. Sel taustal on uuenduslik 1934. aastal Herbert Tampere poolt selgelt sõnastatud tõdemus, et laulus on ühevõrra olulised viis, tekst ja esitus.

Teine plenaarettekandja Jeffers Engelhardt USA Amhersti kolledžist käsitles peal kirja all “Hääleuuringud, sissehingav hääldamine ning eestikeelse kõnelemise ja laulmise ideoloogiad” (Voice studies, ingressive phonation, and ideologies of speaking and singing in Estonian) kõigepealt häält kui üht inimese füüsilise ja sotsiaalse keha aspekti: kuna hääel kannab endas individuaalse kõnetrakti tunnuseid, on igaühel “hääleline identiteet” ja hääle kaudu saab inimene olla esindatud ka siis, kui ta ei ole füüsiliselt kohal. Lähemalt puudutas Jeffers Engelhardt sissehingamise ajal hääldatud silpe: neid on eestikeelses kõnes kasutanud eelkõige naised fraasilõpu tähistamiseks või teatud intiimsuse väljendamiseks. Regilaulu esitusstiilis, mis eeldab katkematut muusikat, aitab sissehingates silpide laulmine pause vältida, eriti kui puudub koor. Regilaulude tänapäevases esituses on see võtte eelkõige Veljo Tormise kaudu saanud omaette kunstiliseks väljendusvahendiks.

Et tegemist oli regilaulukonverentsi juubeliga, siis esimesele plenaarettekandele järgnev sessioon “Soome-ugri laulu-uurimise väljavaated” oli pühendatud läänemeresoome ja üldisemalt soome-ugri laulutraditsioonile. Esinesid eri soome-ugri rahvaste esindajad, nende seas ka juba mainitud Mari Sarv. Irina Nurieva Udmurdi Ajaloo, Keele ja Kirjanduse Instituudist demonstreeris videomaterjali abiga, kuidas udmurdi traditsioonis laulmisega kaasnev kehakeel on enamasti tagasihoidlik ja rahulik, nt käesurumine, rütmilised löögid, kõikumine (ettekanne “Laulmine ja žestid udmurdi laulutraditsioonis” (Singing and gesture in the Udmurt song tradition)). Svetlana Kosyreva Karjalast, Petrozavodski Riiklikust Glazunovi-nimelisest Konservatooriumist, kõneles vepsa laulupärimusest, kus nn pikkades lauludes teksti sisust peaaegu et olulisem on esituse tämber ja vokaalidel lauldud viisikaunistused, mis võivad sõnad kohati arusaamatuks muuta (“Uurides traditsioonilist laulmist kognitiivse etnomusikoloogia kontekstis” (On studying traditional singing in the context of cognitive ethnomusicology)). Niina Hämäläinen Soome Kirjanduse Seltsist analüüsis ettekandes “Määratledes suuliselt levivat laulu: eessõnad rahvalaulude väljaannetele” (Defining oral song: Forewords to folk poem publications) nelja 19. sajandi rahvalaulutekstide väljaandja seisukohti, tehes huvitavaid järeldusi näiteks eessõna autoripositsiooni põhjal: kas autor kõneles rahvalaulukute või iseenda nimel või umbisikuliselt positsioonilt.

Üks läbivaid teemasid kogu konverentsil oligi traditsioonilise laulu ajalooliste allikate tõlgendamine: sellest kõneldi sessioonil “Arhiiviallikate küsimusi” ja (osalt) sessioonil “Muutuvad kontekstid, kogud ja laulud”. Soome Kirjanduse Seltsi uurija Kati Kallio esitas ettekandes “Loitsude laulmisest läänemeresoome suulises traditsioonis” (On singing charms in Finnic oral poetry) küsimusi karjala ühtlase regilaulumeetrumiga loitsude traditsioonilise esitusviisi kohta. 40 olemasolevast helisalvestusest kuuldav “tõde” võib erineda kunagiste praktikate mitmekesisusest, sest salvestusolukord võis ajendada esitajat valima ka ebatraditsioonilist esitusmoodust. Viliina Silvonen, Helsingi Ülikooli

doktorant, rõhutas ettekandes “Kuulates kriitiliselt itkusalvestusi” (Critically listening to lament recordings) salvestusolukorra ja mõningate, itkude esitustava mitte tundvate, väljastpoolt tulnud kogujate mõju itkuesitustele, eriti väljenduse emotsionaalsusele. Liina Saarlo Eesti Rahvaluule Arhiivist arutles perekond Rääpilt tehtud kirjapanekute ja helisalvestuste põhjal kogujate – võimalik, et ka esitajate – enesetsensuuri üle, millele viitab arhiivi jõudnud materjal (ettekanne “Feodor Imemaa varjus: Rääp'i pere laulutraditsioonist” (Feodor in the shadow of Wonderland: The singing tradition of the Rääp family)). Helsingi Ülikooli teadlase Hanna Karhu ettekanne ““Ma ei laula, sest mu hää on nii melodiline...”: rahvalaulude ülestähendusi luuletaja Otto Mannineni arhiivist” (“I don't sing because my voice is so melodious...”: Folk song notes in poet Otto Manninen's archive) näitas, kuidas soome poeedi taskuraamatus leidunud uuemate lõppriimiliste laulude kirjapanekuid ja rahvaluule arhiivi materjale võrreldes võib aimamisi jõuda kunagiste elavate esituseni ja taastada nende fikseeritud tekstideks kujunemise protsessi.

Sessiooni “Laulmise esituslikke tahke” teemaks oli traditsioonipärase esituse õpetamine, mis seostub omakorda tihedalt laulude stilistiliste ja piirkondlike eripäradega. Oma laulja- ja õpetajakogemustest lähtuva inspireeriva ettekande “Südamelöögid ja hingamine, kirjeldamaks rootsi rahvalaulmise stiili ja õpetusmeetodit” (Heartbeat and breath, describing the Swedish folk singing style and methods for teaching) tegi Susanne Rosenberg Rootsi Kuninglikust Muusikaakadeemiast, kirjeldades, kuidas ta on rootsi traditsioonilise laulustiili harutanud lahti eri tunnusteks ning õpetanud – neid tunnuseid kuulates ja jäljendades – inimesi vastavalt laulma. Kuulates imeilusat, raskesti tabatavate kaunistustega, nüansseeritud ja eestlase arvates küllalt keerukat rootsi rahvalaulu, mille kõla sulas sulnilt kokku keele kõlaga, pani imetlema õpetuse metoodiline läbimõeldus. Ettekandja mainis seejuures üsna möödaminnes, et Rootsis – nagu paljudes muudeski maades – peetakse omaenda rahvalaule liiga lihtsaks ja tavaliseks, et nende laulmise õpetamise vajadust mõista või väärtustada. Kuid muusika meie ümber on muutunud ja sageli ei märgatagi, et lauldes “lihtsaid” rahvalaule, lauldakse ainult paljaid meloodia- ja rütmiskeeme, jättes kõrvale esituse peensused, mis annavad laulustiilile lõhna ja värvi. Läti Muusikaakadeemia traditsioonilise laulu õpetaja Zane Šmite ettekanne “Läti karjaselaulustiil *ganu gaviļēšana*: lauluõpetaja märkmeid” (The Latvian herdsmen's vocal style *ganu gaviļēšana*: Notes of a singing teacher) vahendas ühe konkreetse laulustiili õpetamise kogemusi. Eero Peltonen, soome praktik, jagas oma mõtteid vana laulu lähendamisest tänapäeva kuulajaskonnale ettekandes “Laulmise juured: kuidas saaks muistne maailm praegusaja lauljate esituse kaudu tuntavaks?” (The roots of singing: How can the ancient world reveal itself through the performances of contemporary singers?)

Teemaplokkides “Vaimuliku ja ilmaliku põimumine muusikas” ja “Muusikalise analüüsi tahke” käsitlesid laulude vormumist ja kujunemist, tekstide ja viiside kombineerimist, varieerimist ja kohandamist eelkõige viisiuurijad, kes mitmeti nende nähtustega kokku puutuvad. Jelena Jovanović Serbia Muusikateaduse Instituudist tõi ettekandes “Elu burdooniga” (Life with the drone) välja serbia traditsioonilises ilmalikus ja vaimulikus laulus kasutatud burdooni emotsionaalse tähenduse tänapäeva lauljate jaoks. Nauding ja turvatunne, mida burdooni kõlamine tekitab, peegeldub ka vanas rahvapärases burdooni-terminoloogias (burdoon “juhhib, suunab, käib koos, toetab, ootab järgi,

teeb sügavamaks”). Leedu Rahvaluule Arhiivi (Kirjanduse ja Rahvaluule Instituudi juures) uurija Rūta Žarskienė tutvustas ettekandes “Kirikulaulud puhkpilliorkestriga: nähtus, esitus, rituaal” (Hymns with brass: Phenomenon, performance, ritual) Samogitia (Žemaitija) erakordselt hästi püsinud puhkpilliorkestrite traditsiooni. Vaimulikku laulurepertuaari lauldakse seal kohati tänini nii, et lauljad laulavad ja orkester mängib värsiridu vaheldumisi. Eerik Jõks Tallinna Teatri- ja Muusikaakadeemiast eksperimenteeris ettekandes “Lauluviis kui muusikaline vormel” (Song tune as a musical formula) populaarsete lauluviisidega, sobitades neid *contrafactumi* põhimõttel tuntud vaimulike laulutekstidega ja arutledes võimaluse üle kultuuris väljakujunenud tajuseoseid muuta.

Peterburi Rimski-Korsakovi Riikliku Konservatooriumi üliõpilase Maria Churakova ettekanne “Polüfoonilised jooned traditsioonilistes kevad- ja suvepühade kalendrilauludes Kasplja ja Lääne-Dvinaa jõgede vahel” (Polyphonic features in traditional spring and summer calendar ritual songs between the Kasplya and Western Dvina rivers) kirjeldas heterofooniat Lõuna-Vene rituaalsetes lauludes. Eesti Teatri- ja Muusikaakadeemia uurija Žanna Pärtlas näitas muusikalise “tõlkimise” võimalusi ühest mitmehäälsuse traditsioonist teise vene laulu “Kalinuška” ersa ja mokša versioonide näitel. Tulemuseks võib olla päritolumaa traditsioonile suhteliselt sarnane, aga ka uus, kohalikult mitmehäälsuse traditsioonist lähtuv mitmehäälnel tõlgendus (ettekanne “Vene lüürilised laulud ersade ja mokšade repertuaaris: pilk mitmehäälsusele” (Russian lyrical songs in the repertoire of Erzya and Moksha Mordvins: The aspect of multipart singing)). Sama kõrgkooli doktorandi Maria Korepanova ettekanne “Improviseerimine ja varieerimine bessermani laulužanris *krez*, *soldat kelyan krez* põhjal” (Improvisation and variation in Besermyan *krezes* using the example of *soldat kelyan krez*) oli hea näide sellest, kuidas uurija ja esitaja rollid üksteist materjali avamisel täiendavad: Korepanova analüüsis viisi varieerimise põhimõtteid salvestatud nekrutiviisides ja tõlgendas tulemusi loominguiliselt oma esitustes. Siia sessiooni kuulus ka ülalmainitud Pekka Huttu-Hiltuneni ettekanne.

Sessioonis “Maailmavaade lauludes” esitleti põnevaid avastusi eri kultuuride rahvalaulude funktsioonide, nende poolt vahendatud maailmavaate ja väärtuste uurimisel. Tiiu Ernits Tallinna Ülikoolist leidis, et nii eesti- kui ka saksakeelsete vanade laulikute kaudu (ilmunud aastail 1860–1914) sisendati lastele üsna ühesuguseid väärtusi, nagu varane tõusmine ja looduses käimine (“Loodusluule eesti- ja saksakeelsete koolilaulikute laulutekstides: suhtlemine lillede, lindude ja teiste olenditega” (Nature poetics in songbook texts used in schools with German and Estonian as the language of instruction: Communication with flowers, birds and other animals)). Kaks ettekannet, Eesti Kirjandusmuuseumi uurija Aado Lintropi “Mansi loomislaulude maailmavaade” (Worldview in Mansi creation songs) ning Läti Kirjanduse, Folkloori ja Kunsti Instituudi uurija Beatrise Reidzāne “Hunt muusiku ja tantsijana rahvalauluväljaande *Latvju Dainas* põhjal” (The wolf as a musician and dancer in the *Latvju Dainas* tradition), avasid ukse vastavalt handi ja läti rahvalaulutekstide salapärasesse mõtteilma, kus lauldi lugusid maailma loomisest, veeuputusest või siis hundist, kes oli loomade peol torupillipuhuja. Ideoloogia ja sooküsimuse väljendumist traditsiooniliste laulude tänapäevatõlgendustes analüüsis ainu ja mordva ansambli lauljate näitel Savannah Rivka Powell ettekandes “Laulud küriarhia lõpuks: soo ja seksuaalsusega seotud jõustav pärimuse-esitus” (Songs for the end of the kyriarchy: Empowering expressions of heritage through the lens of gender and sexuality).

Ajalooa seotud ja ühtlasi üldinimlikke probleeme käsitleti teemaplokis “Ideoloogiad ja laulud”. Eesti Rahvaluule Arhiivi uurijad Andreas Kalkun ja Janika Oras arutlesid lauljate ja/või laulude ideoloogilise ärakasutamise üle, täites ühte tühikut Eesti folkloristika ajaloos. Teema on oluline, sest lisaks mitmetele puhtteaduslikult ja ühiskondlikult huvitavatele aspektidele võib Eesti uurijate delikaatne, ettevaatlik vaikimine muuta mineviku lauljaid ja nõukogudeaegseid inimesi haavatavaks väljastpoolt. Andreas Kalkun teadvustas oma ettekandes “Setu laulud puhtas eesti keeles: setu laulude tõlkimine kui üks kultuurilise omastamise vorme” (Seto songs in pure Estonian: Translating Seto songs as a form of cultural appropriation), kuidas setode folkloori on enam kui sajandi jooksul ära kasutatud nendele võõrastel ideoloogilistel eesmärkidel: see muudeti märkamatuks eesti folklooriks tõlgete ja ilma viideteta avaldamiste kaudu, ning lisaks mõjutati seto rahvalaulikuid looma ülistuslaule eri ajastute võimukandjate, muuhulgas ka nõukogude riigivõimu auks. Rahvalaulikute tegevust ja valikuid, ideoloogilisi järeleandmisi Stalini aja (ja leebemal kujul kogu nõukogude aja) Eestis analüüsis Janika Oras ettekandes “Collaboration, nationalism, individual creativity: The political uses of traditional song in the performance practices of Stalinist Estonia” (Kollaboratsioonism, rahvuslus, individuaalne loovus: rahvalaulu poliitiline kasutamine stalinistliku Eesti esituspraktikas). Ta jõudis sellel keerulisel ja valusal teemal arutledes järeldusele, et laulikul on vajadus avalikult esineda iga riigivõimu ajal. Ühtlasi võidi traditsioonilises stiilis rahvalaulude laulmist iseenesest tajuda rasketel aegadel vastu-panulisena. Auste Nakienė Leedu Rahvaluule Arhiivist tutvustas Teise maailmasõja järgseid partisanilaule ettekandes “Leedu partisanilaulud: sõja-ajalooliste laulutekstide ja -viiside uuem kihistus” (Lithuanian partisan songs: a new layer of war-historical lyrics and tunes). Kuna tegu on eelkõige noorte meeste repertuaariga, on lauludes poliitiliste teemade kõrval väga olulisel kohal armastusteema, viisid on suuresti pärit sõjaeelsest populaarsest tantsumuusikast.

Sessioonis “Laulmine kui käitumise ja suhtlemise osa” keskenduti muusika funktsioonidele traditsioonilises ühiskonnas. Tartu Ülikooli doktorant Michele Tita ettekanne “Ravimine muusika ja lauludega Lõuna-Itaalias: tarantismi juhtum” (Healing music and songs in southern Italy: The case of tarantism) tutvustas *pizzica* žanri esindava muusika kasutamist arvatava tarantlihammustuse ravimiseks Lõuna-Itaalias, toetudes muuhulgas uurija enda välitöömaterjalidele. Eesti Rahvaluule Arhiivi uurijad Taive Särg ja Helen Kõmmus analüüsisid eesti labajalalaulude näitel tantsulaulu kui tantsurütmi väljendajat, oma tüüpilise esituskonteksti, saatemuusika ja esitajate “nägu” žanri, tuues paralleele analoogilistest laululiikidest mujal Euroopas (ettekanne “Hiiumaa labajalalaulud: funktsioonide otsingul” (*Labajalg* dance songs from the island of Hiiumaa: in search of functions)). Leedu Rahvaluule Arhiivi uurija Aušra Žičkienė jälgis osaleva, nii tavandilise kui ka lihtsalt seltskondliku laulutraditsiooni jätkumist tänapäeval ettekandes “Naivistlik laululooming kui traditsiooni jätkumine” (Naïve songwriting as a continuation of tradition), tuues näiteid laululoojatest ja nende lugudest.

Sessiooni “Pärimuslik laul tänapäeval” avas Belgradi Muusikateaduse Instituudi uurija Maja Radivojević ettekanne “The influence of the singer’s personality on traditional singing practice: Young vs. old” (Laulja isiksuse mõju tema traditsioonilisele laulmisele: noored vs. vanad“). 71- ja 20aastase väga tuntud serbia lauliku võrdlus tõi esile põlvkondade erinevad eelistused, kus esituse kandvaks ideeks oli vanema põlvkonna esindajal

säilitada ja pärandada traditsiooni ja nooremal enese kui interpreedi esitlemine. Ingrid Rüütel Eesti Rahvaluule Arhiivist lõi ettekandes “Muhu meestelaulud” (Men’s songs from the Estonian island of Muhu) enda ja kolleegide välitöömaterjalil põhineva tiheda pildi Muhu 20. sajandi lõpu vägagi elavast ja omanäolisest meestelaulutraditsioonist, kus sama esitusstiili kasutati nii vana, regivärsilise, kui uuema, lõppriimilise laulu puhul.

Tänapäeva elulised küsimused rahvamuusika esitajate ja töötajate autoriõigustest, mis kerkivad mitmel pool seoses folkloori uuskasutusega, olid teemaks Valgevene Teaduste Akadeemia uurija Alena Leshkevichi ettekandes “Vaidlused rahvalaulu esituse üle, mis viisid peaaegu kohtusse” (The controversy over the interpretation of a traditional song that almost came to court). Ta käsitles juhtumit, kus põrkusid ühelt poolt Valgevene rahvamuusikute eetilised arusaamad ühisest pärimusest ning teiselt poolt kaasaegsete bändide taotlused teenida oma esinemiste pealt kasumit ja kinnitada oma autoriõigusi varasemast ühisest traditsioonist õpitud paladele. Nimelt oli rahvalauluansambel taaselustanud – ilmselt mitme eri allika põhjal – rahvalaulu, millest ei olnud ajaloolist helisalvestist, ning nende esituse järgi õppis ja töötles sama laulu omakorda teine bänd, kes tahtis kehtestada loole autoriõigust ja minna sellega Eurovisioonile. Formaalselt said nad viidata üldtuntud tõsiasjale, et folkloori kohta autoriõigused ei kehti.

Sessiooni “Muutuvad kontekstid, kogud ja laulud” alustas Moskva uurija Nadezhda Rychkova (Vene Riiklik Humanitaarülikool, Vene Presidentlik Rahvamajanduse ja Riigi Valitsemise Akadeemia) ettekanne “Kordused Vene linnalaulude struktuuris” (Repetitions in the structure of Russian urban songs). Rikkaliku materjali põhjal tehtud struktuuriuuring näitas, et kordus on vaadeldud laulude olulisemaid võtteid, kolmest kordusetüübist on üks pärit vanemast traditsioonist, teine iseloomulik just linnalauludele, ja kolmas seotud konkreetsete esitustega. Soome uurija Elina Niiranen (Ida-Soome Ülikool) analüüsis ettekandes “Soome lingvisti Pertti Virtaranta lastelaulude kogumik” (Finnish linguist Pertti Virtaranta and the collection of children’s songs) tuntud keeleuurija ja pärimusekoguja 1973. aasta väljaannet “Viena lastelaule”, esitades kogutud arhiivimaterjalile tuginedes küsimusi välitöökohtumiste reaalsuse ja väljaandja valikupõhimõtete kohta. Ka uurija Ginta Pērle-Sīle Läti Rahvaluule Arhiivist (Läti Ülikooli juures) suhestas omavahel arhiivimaterjali, kohalikku laulutraditsiooni tervikuna ja välitöökohtumisel kui ühes spetsiifilises esitusolukorras lauldud repertuaari (ettekanne “Mida kogutud rahvalaulud kõnelevad oma kogumise asjaolude kohta” (What collected folk songs can tell us about the circumstances of their collection). Jaagup Kippar Tallinna Ülikoolist kirjeldas autoetnograafilises ettekandes “Lauluolukorrad muusiku silmade läbi” (The sing-along through the musician’s eyes) iseenda laulmispraktikaid, eeslauljaks kasvamist, eri laulmisstiile ja -olukordi.

Sarnaselt algusega rahvusvaheline konverents ka lõpetati pühendusega läänemeresoome rahvastele: ingliskeelsesesse töökeskkonda lülitati läänemeresoome keeltes töötanud sessioon Ilpo Saastamoineni soomekeelse ettekandega “Impro kui identiteedi looja” (Impro as identity creator) ootuse ja ootamatuse mängust muusikas, ning Urmas Kalla juba ülalnimetatud võrokeelse ettekandega.

Lõpetuseks

Pikkade teaduspäevade õhtutele andsid ilu ja väarikust muusikaga pidustused Tartu ajalooliselt tähendusriikastes hoonetes. Tartu raekojas austas konverentsikülalisi oma vastuvõtuga linnapea Urmas Klaas, sealses kõlavas saalis mängis imepäraselt kandleid Tuule Kann. Tartu Laulupeomuuseumit, endist Vanemuise Seltsi maja, Eesti rahvusliku liikumise hälli, tutvustas giid Katrin Välja ning avalikul kontserdil “Laulu-uurijad laulavad” esitasid eri maade rahvalaule konverentsist osavõtjad.

Kolm sisukat teaduspäeva koos ühislaulmise sünergiaga kinnitasid traditsioonilise laulmise ja laulu-uurimise võimalusterohkust. Rikkalik aines paistis eri taustaga uurijate pilgu läbi nagu regivärsilise “Loomislaulu” õun – igast kaarest isekarva, keskelt ühise südame ümber kasvanud – Arju poolt argiline, Riia poolt ristiline, Narva poolt naastuline.

Konverentsi korraldas Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiiv, Mari Sarve juhitud korraldustoimkonnas olid Airika Harrik, Andreas Kalkun, Helen Kömmus, Janika Oras, Liina Saarlo ja Taive Särg. Toetasid Euroopa Liidu Euroopa Regionaalarengu Fond Eesti-uuringute tippkeskuse kaudu, Eesti Haridus- ja Teadusministeeriumi uurimisprojekt IUT 22-4 “Folkloor kultuurilise kommunikatsiooni protsessis: ideoloogiad ja kogukonnad” ja Hõimurahvaste programm ning Andre farm.

Taive Särg, Janika Oras

Neljas Eesti-Valgevene folkloristide ühiseminar Minskis

27.–30. märtsini toimus Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna teadlaste Mare Kõiva, Andres Kuperjanovi ja Piret Voolaiu visiit Minskisse. 28. märtsil toimus Valgevene Rahvusliku Teaduste Akadeemia Kultuuri, Keele ja Kirjanduse Uurimise Keskuses kunstiteaduste, etnograafia ja folkloori filiaali ja Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna ühiseminar “Миссия выполняема: Перспективы изучения фольклора 4” (Võimalik missioon: Folklooriuurimise perspektiivid 4). Teadusseminari eesmärk oli võrrelda valgevene ja eesti folkloorset pärandit ja tagada kahe riigi folkloristika järjepidev piiriülene areng globaalsete muutuste ja väljakutsete kontekstis.

Ettekannetes olid tähelepanu all piiblimotiivid loitsudes (Mare Kõiva), folkloorne suhtlus visuaalses linnakeskkonnas Minski juhtumi näitel (Tatsiana Marmysh), puud narratiivides-legendides (Andres Kuperjanov), kirikuküünla valmistamise kultus valgevene näitel ja seto Peko paralleelidega (Irina Smirnova), krati kujutelmast valgevenelaste ja eestivenelaste traditsioonis (Elena Boganeva), värvisõnad ja -sümbolid eesti mõistatustes (Piret Voolaid), Eesti Kirjandusmuuseumis leiduvate vene folkloori kogujate päevikud (Nikolai Antropov). Lisaks toimus stend- ja videoettekannete paneel,

milles keskenduti eesti varjusurma-juttudele (Eda Kalmre), juttudele peidetud varandustest eesti rahvapärimuses (Mare Kalda), kirikuõpetajaga seotud naljanditele (Liisi Laineste, Anastasiya Fiadotava, Tõnno Jonuks).

Välisvahetuse raames toimus 29. märtsil kohtumine kohaliku lingvistika instituudi direktori Igor Kopylovi ja teadusdirektor akadeemik Aliaksandr Lukašanetsiga. Lepiti kokku edasise koostöö jätkamises ning täpsustati mitmeid tulevikuplaane ja -projekte, järgnevaid ühisväljaandeid, välitoid ja küsitlusi.

Seminari kava, ettekannete teeside ja fotogaleriiga on võimalik tutvuda veebilehel <http://www.folklore.ee/rl/fo/konve/2019/vv/k1/>.

Seminari toetasid Haridus- ja Teadusministeerium (IUT 22-5), Euroopa Liit Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu (Eesti-uuringute Tippkeskus), Eesti Teaduste Akadeemia ja Valgevene Rahvusliku Teaduste Akadeemia.

Piret Voolaid

2014. aastal alanud sõbralik koostöö Valgevene ja Eesti folkloristide vahel päädis 28. märtsil Minskis neljanda ühisseminariga. Eestlaste delegatsiooni eesotsas oli osakonnajuhataja Mare Kõiva (esireas paremalt teine). Ilja Butovi foto 2019.

Kroonika

Akadeemilises Rahvaluule Seltsis

13. detsembril 2018 pidas Ruth Mirovi 90. sünnipäevale pühendatud pidulikult ettekandekoosolekul “Küll on värsilla vägeda” Arne Merilai ettekande “Regivärsi setted” ja Madis Arukask ettekande “Igatsetud eeposed”. Esitleti akadeemilise regilauluväljaande “Vana Kannel” XII köidet.

31. jaanuaril pidas Heiki Valk kõnekoosolekul ettekande “Peko – viimased kohtumised”. Folklorist ja tõlkija Madis Arukask esitles vepsa eepost “Virantanaz”, mille autor on Nina Zaitseva.

28. veebruaril toimus Mare Kõiva 65. sünnipäevale pühendatud konverents “Kultuuri usundilised ja narratiivsed aspektid. Keelest meeleni VI”. Ürituse korraldasid kirjan-dusmuuseumi folkloristika osakond, Akadeemiline Rahvaluule Selts ja Eesti-uuringute Tippkeskus (CEES).

Eesti Rahvaluule Arhiivis

10. detsembril 2018 oli Klassikaraadio saates “Delta” intervjuu Janika Orase ja Kanni Labiga “Vana Kandle” XII köitest ja “Viru pulma” veebiväljaandest.

14. detsembril 2018 toimus Setomaal Väiko-Härma külas Piusa Ürgoru Puhkekeskuses Eesti Rahvaluule Arhiivi muinasjutuseminar “Õnnelik lõpp ja lõputa õnn” koos kolme raamatu esitlusega. ERAst esinesid Inge Annom (Lutsimaa vägimeestest põialpoisini), Andreas Kalkun (Aolugu ilosah jutuh. Pankjavitsa kerigo pühädsist ja vannust asost) ning Risto Järv koos Terje Lillmaaga (Õnne otsingud muinasjutu abiga). Esitleti värskeid muinasjutuväljaandeid – muinasjuttude tööühma koostatud kogumikku “Vaese mehe õnn. Muinasjutte Lutsimaalt” (EKM Teaduskirjastus), Merili Metsvahi koostatud raamatut “Sösara sõrmeluud. Naised eesti muinasjuttudes” (kirjastus Hunt) ning Risto Järve koostatud raamatut “Õnnõotsja/Õnneotsija. Terje Lillmaa lapsepõlve muinaslood” (EKM Teaduskirjastus / SA Setu Kultuuri Fond).

15. detsembril 2018 toimus Eesti Rahva Muuseumis Jüri Metssalu juhtimisel regilaulutuba, millega tähistati Tartus kümme aastat järjepidevalt toimunud regilaulutubade traditsiooni jõudmist teise kümnendisse.

17. detsembril 2018 rääkisid Klassikaraadio saates “Delta” vanasõnaraamatust Risto Järv ja Piret Voolaid, küsitles Hedvig Lätt.

18. ja 19. detsembril 2018 Eesti Kirjandusmuuseumis toimunud 62. Kreutzwaldi päevade konverentsil “Kas keelata või lubada: tsensuur Eestis XX sajandil” esinesid

ERAst Liina Saarlo (Välditud poliitika ja mahavaikitud olme 1950. aastate rahvaluule välitööpäevikutes), Mari Sarv ja Andreas Kalkun ühisettekandega (Seksuaalfolkloor ja akadeemilised praktikad: tsensuur ja moraal) ning konverentsi sissejuhatavas osas andis ERA tööst 2018. aastal ülevaate Risto Järv. Esitletavate raamatute seas olid ka Piret Voolaiu, Risto Järve ja Loone Otsa koostatud kogumik “Kes otsib, see leiab. 1111 eesti vanasõna selgituste ja kommentaaridega”.

30. detsembril 2018 võtsid Taive Särg ja Reet Hiimäe (folkloristika osakonnast) osa koolituse “Metsküla jõulu- ja näärisoku töötuba” korraldamisest Saaremaal. Üheskoos tutvustati Saaremaa nääri- ja jõulukombeid, eriti näärisokuks käimise traditsioone.

12. jaanuaril tutvustas Anu Korb Tallinnas Ida-eestlaste Seltsi koosolekul oma tegevust Siberi eestlaste uurimisel.

19. jaanuaril viis Janika Oras ERMis läbi regilaulutoa eesti ja seto regilaule ja laulumängudest.

28. jaanuaril konsulteeris Janika Oras Värskas kultuurimajas Värskas naiste leelokoori seto mitmehäälsete laulude esituse küsimustes ja osales konsultandina leelokoori plaadi salvestustel 9. ja 10. veebruaril.

31. jaanuaril osales Mall Hiimäe Eesti ornitoloogiaühingu linnunimetuste komisjoni töökoosolekutel eksperidina rahvapäraste linnunimetuste teemal.

2. veebruaril rääkis Mall Hiimäe küünlapäeva tulepeol Juulamõisas Tartumaal rahvakalendri tähtpäevadest, mis on seotud tuletegemisega.

31. jaanuarist 15. veebruarini kogus Mall Hiimäe rahvapärimust puu- ja põõsaliikide kohta (Iisaku, Maarja-Magdaleena, Saaremaa).

5. veebruaril konsulteeris Janika Oras Tallinnas seto leelokoori Sorrõseto seto mitmehäälse laulu esitamise osas.

9. veebruaril osales Ingrid Rüütel nõustajana Baltica Tallinna ja Harjumaa rühmade eelpeol Tallinnas Salme kultuurimajas.

13. veebruaril esinesid ajakirja *Keel ja Kirjandus* konverentsil “Tõde ja tõed humanitaarias” ERAst Risto Järv (Muna on/pole targem kui kana. Vastuolulised vanasõnad) ning Mari Sarv (Igas loos on tera tõtt: moraalsed valikud kultuurimälu loomisel).

16. veebruaril osales Mari Sarv nõustajana Baltica Pärnumaa rühmade eelpeol Pärnus Nooruse majas.

19. veebruaril esinesid Narva-Jõesuus lasteaiapäetajate eesti keele õppeseminaril “Üle metsa, vurr! Keel ja keskkond” ERAst Astrid Tuisk ettekandega “Looduslike vahenditega mängimine” ning Janika Oras ringmängude õpitubadega “Loodus, laul ja mäng”.

21. veebruaril esines Jüri Metssalu Nõo Põhikooli pärimuskultuuri ettekandeõhtul teemal “Kohapärimuse uurimisest ja avaldamisest internetis”.

27. veebruaril rääkis Janika Oras koos Sille Kapperiga Vikerraadio saates “Huvitaja” pärimuslike laulude ja tantsude taaselustamisest ja Baltica festivalist.

28. veebruaril pidas Janika Oras Pärnu Keskraamatukogus ettekande “Mineviku naiste lauluvägi: Hilana Taarka ja teised”.

28. veebruaril esines Aado Lintrop Eesti Kirjandusmuuseumis Mare Kõiva 65. sünnipäeva konverentsil “Kultuuri usundilised ja narratiivsed aspektid” (Keelest meeleni VI) ettekandega “Ühest mansi loitsust”.

1. veebruaril rääkis Risto Järv Raadio 2 saates “Reede hommik” vanasõnadest, küsitlised saatejuhid Jakob Rosin ja Katriin Tralla.

2. märtsil õpetas Jüri Metssalu Ruila Põhikoolis kogukonnaliikmetele kohapärimuse uurimise meetodikat ja tutvustas koostöövõimalusi kohapärimuse kaardirakenduse arendamisel.

2. märtsil viis Janika Oras Navi külas Võrumaal läbi õpitoa seto vanemast laulustiilist ansamblile Helmeakaala.

5. märtsil esines Mari Sarv Rostockis rahvusvahelise projekti ISEBEL videoseminaril eri rahvaste jutuainese koondamisest ühisele platvormile (“Transnational Harvesting of Folktale Data”) e-ettekandega Eesti Rahvaluule Arhiivi digitaalsest ja veebi kaudu kättesaadavast ainesest (“Estonian Folklore Archives: digital & online”).

5. märtsil osales Mall Hiimäe Eesti ornitoloogiaühingu linnunimetuste komisjoni töökoosolekutel rahvapäraste linnunimetuste ekspordina.

5. märtsil esines Lona Päll koos kirjanik Kristel Algvere ja kirjandusteadlase Kaisa Maria Lingiga saates “Rõhk” IDA raadios. Saate teemaks oli loodusest kirjutamine, looduskirjandus ja keskkonnakriiside käsitlemine kirjandustekstides.

6. ja 7. märtsil toimus Põlvamaal Pikajärve külas Cantervilla lossis folkloristide XIV talvekonverents “Piiritu muinasjutumaailm”, mille korraldas ERA / TÜ muinasjuttude töörühm. ERAst esinesid Inge Annom (Kuningatütre haiguse ravi), Mall Hiimäe (Reinuvader Rebasest ja arast jänesest muinasjututegelastena), Risto Järv (Rebasejuttude kuube värskendamas. Ernst Peterson-Särgava “Ennemuistsete juttude...” versioonidest), Mairi Kaasik (Loodushäälenditest ja looduskõnelustest loomamuinasjuttudes: žanripiire otsimas), Andreas Kalkun (Pankjavitsa kiriku ikoonide jäljed arhiivis. Pühad esemed ja pärimus), Anu Korb (Ottessoni Roosi *vanamesi* jutud), Aado Lintrop (Pühad ja profaansed pühalood) ning Kärri Toomeos-Orglaan (Päri- ja vastukarva lood. Intertekstuaalsusest Toomas Raudami ja Andrus Kivirähki muinasjuttudes). Esitleti Ernst Peterson-Särgava raamatu “Ennemuistset jutud Reinuvader Rebasest” uusväljaannet ning Eda Kalmre koostatud artiklikogumikku “Pildi sisse minek. Artikleid välitööde alalt” (Tänapäeva folkloorist 11).

Märtsi alguses kogunesid Eesti folkloristid Cantervilla lossi 14. talvekonverentsile, "Piiritu muinasjutumaailm", millega tähistati üksiti Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiivi ning Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakonna muinasjuttude töörühma 20. tegevusaastat. Osalejate ühispilt. Alar Madissoni foto 2019.

Talvekonverentsi teadusliku põhisisuga lõdvemalt seotud meeleolukas hetk vaheajalt. Lauuviisi on teistega koos üles võtnud ka kaks esinejat: Aado Lintrop (pildil paremal tagaplaanil) ja Andreas Kalkun (pildi vasakus servas). Alar Madissoni foto 2019.

7. ja 8. märtsil toimus TÜ teaduskooli rahvaluuleolümpiaadi “Mine metsa oma meemidega!” lõppvoor, kus Astrid Tuisk osales ühe läbiviija ja žürii liikmena.

10. märtsil tutvustas Janika Oras Klassikaraadio saates “Folgialbum” veebiväljaannet “Viru pulm” ja eesti pulmakombeid.

13. märtsil rääkis Risto Järv Vikerraadio saates “Huvitaja” muinasjuttudest muutuvast maailmas, küsitles Krista Taim.

13. märtsil esines Mari Sarv Kullamaa raamatukogus emakeelepäevale pühendatud ettekandega Kullamaa keelest.

13. märtsil esines Mari Sarv Fenno-Ugria hõimuklubis ettekandega “Mina, sina ja vana Väinämöinen: sõnad läänemeresoome regilauludes”.

14. märtsil toimus Eesti Kirjandusmuuseumis Eesti Rahvaluule Arhiivi kaastööliste päev, kus tehti kokkuvõtteid möödunud aastast. Läbiviidud kogumisvõistlustest “Minu (vanaema) lugu” ja “Minu aed, minu lilled ja puud” rääkisid žürii liikmed Maarja Hollo ja Anu Korb. TÜ dotsent Tiiu Jaago kuulutas välja uue võistluse “Esemed meie rännakuil”, mis viiakse läbi koos TÜ eesti ja võrdleva rahvaluule osakonnaga. Sõna said EV Presidendi rahvaluulepreemia pälvinud Maie Matvei, Ene Raudkats, Asael Truupõld ning Ergo-Hart Västrik. Järgneval pidulikul aktusel andis rahvaluulepreemiad ja Gustav Suitsu luulepreemia saajatele üle Tartu linnapea Urmas Klaas. Emakeelepäeval esitleti ka Ernst Peterson-Särgava raamatu “Ennemuistsed jutud Reinuvader Rebasest” uusväljaannet EKM Teaduskirjastuselt.

14. märtsil kõneles Jüri Metssalu Väätša põhikoolis emakeelepäeva loengul kohapärimusest ja pühapaikadest Järvamaa näitel.

15. märtsil korraldas Andreas Kalkun koostöös soouuringute töörühmaga Eesti Kirjandusmuuseumis seminari “20. sajandi alguse Eesti kväärimine”, kus esines ettekandega “Magnus Hirschfeldi loengud Eestis ja diskussioonid homoseksuaalsuse üle”.

18.–23. märtsini toimunud Maailmafilmi festivali meeskonna töös osales ja modereeris filmiarutelusid Janno Simm.

20. märtsil modereeris Jüri Metssalu koos Anneliis Kõivuga Tallinnas Kultuurikatlas Rahvakultuuri Keskuse korraldatud pärandikandjate ja -hoidjate tänusündmust “Pärand elab!”

20. märtsil esitas Mall Hiiemäe ülevaate “Loodusrütmidest ja ajaarvestusest kevadise rahvakalendri näitel” Soomaa looduskooli seminaril.

23. ja 30. märtsil osales Janika Oras ekspordina folkloorifestivali Baltica eelpidudel Moostes, Karksi-Nuias ja Tartus.

24. märtsil pidas Andreas Kalkun Eesti Vabaõhumuuseumi teemapäeval “Naisterahvad ja meesterahvad, need on ainukesed rahvad” loengu eesti talurahva seksuaalelust.

24. märtsil tegi Janika Oras koos Žanna Pärtlasega Värskla naiste leelokoori mitmekanalisalvestusi.

25. märtsil esitleti Tallinnas Eesti Lastekirjanduse keskuses Ernst Peterson-Särgava raamatu “Ennemuistsed jutud Reinuvader Rebasest” uusväljaannet. Kõnelesid raamatu kunstnik Katrin Ehrlich ning redigeerija Risto Järv. Tekste raamatust luges näitleja Anne Törnpu.

25. märtsil pidas Anu Korb Jõgeva Represseeritute Ühingu Põltsamaa osakonna üritusel “70 aastat suurküüditamisest” ettekande “Siberi eestlaste elust tänapäeval”.

26. märtsil rääkis Risto Järv koos Katrin Ehrlichiga Klassikaraadio saates “Delta” raamatust “Ennemuistsed jutud Reinuvader Rebasest”.

29. märtsil kõneles Jüri Metssalu Rapla Gümnaasiumis eesti keele päeval kohapärimuse andmebaasist ja kaardirakendusest.

30. märtsil esines Mall Hiimäe ettekandega “Loomad ja linnud Virumaa kalendripärimuses” Toilas Viru Instituudi pärandipäeval “Virumaa on virulaste hoida”.

30. märtsil viis Mari-Ann Remmel Vana-Otepää külaseltsi korraldusel Otepää looduskeskuses läbi õpitoa “Kuidas koguda kohapärimust”.

Detsembris, jaanuaris ja veebruaris tutvustasid Vikerraadio kolmapäevastes “Huvitaja” saadetes rubriigis “Päritud laul” rahvalaule Anu Korb, Liina Saarlo ja Janika Oras. **Detsembris ja veebruaris** tutvustas Risto Järv sama saate rubriigis “Vanasõnad on kuldsed sõnad” erinevaid vanasõnu.

Risto Järv, Mari Sarv

Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonnas

4. detsembril 2018 andis Reet Hiimäe Tallinnas kultuuripärandiaasta lõpuüritusel kommentaari “Aktuaalse kaamera” uudistele kogumisaktsiooni “Koolipärimus 2018” kohta.

5. detsembril 2018 pidas Liisi Laineste Poolas Krosno kolledži inglise filoloogia üliõpilastele loengu “Branding Estonia”.

6. detsembril 2018 pidas Liisi Laineste Poolas Krakovi Jagiellonia ülikooli inglise filoloogia magistriõppuritele loengu “Are jokes dead?”.

6. detsembril 2018 pidas Reet Hiimäe Tartu Ülikooli Pärnu kolledžis kaks loengut pärimuskultuurist ja turismitootarendusest.

12. detsembril pidas Liisi Laineste Tartu Ülikoolis folkloristika õppekava välismagistrantidele loengu “Digital humanities + folkloristics: Match made in heaven?”.

14. detsembril 2018 andis Reet Hiimäe TV3 uudistesaares kommentaari eestlaste esoteeriliste uskumuste kohta.

17. detsembril 2018 rääkisid Klassikaraadio saates “Delta” vanasõnaraamatust Risto Järv (ERA) ja Piret Voolaid (folkloristika osakond), küsitles Hedvig Lätt.

18. detsembril 2018 pidas Reet Hiimäe Võromaa pärimuskoolis ettekande “Kaitsemaagia Võromaa moodi”.

18. detsembril 2018 esitleti Eesti Kirjandusmuuseumis 62. Kreutzwaldi päevade konverentsil “Kas keelata või lubada: tsensuur Eestis XX sajandil” folkloristikaosakonna (osalusega) koostatud väljaandeid: “Eesti õpilaste naljad: [võistluse “Koolipärimus 2018” raames kogutud tekstel]” (koostaja Reet Hiimäe, Tartu: Eesti Folkloori Instituut, 2018) ning “Kes otsib, see leiab. 1111 eesti vanasõna selgituste ja kommentaaridega” (koostajad Piret Voolaid, Risto Järv ja Loone Ots; Tallinn: Rahva Raamat, 2018).

Mare Kõiva rääkis samal üritusel folkloristika osakonna tööaastast 2018 ning esitles ajakirja *Folklore: Electronic Journal of Folklore* värsket numbrit.

21.–28. detsembrini 2018 tegelesid Mare Kõiva ja Liisa Vesik Minskis Valgevene TA Kultuuri Keele ja Kirjanduse uurimise keskuse kunstiteaduste, etnograafia ja folkloori filiaalis ja keeleteaduste instituudi etnolingvistika ja folkloori osakonnas originaalmaterjalide ja kirjandusega, valmistati ette käsikirja alaosalid “Lastehirmutised”, “Majahaldjad” ja “Üldtüpoloogia”.

30. detsembril 2018 pidas Reet Hiimäe aktsiooni “Hakkame santima” raames Saaremaal Metsküla külamajas ettekande Saaremaa näarikommetest ja sokutraditsioonist.

30. detsembril 2018 kommenteeris Reet Hiimäe “Aktuaalse kaamera” uudistes sokujooksmise pärimust.

Jaanuaris tutvustas Piret Voolaid Vikerraadio saates “Huvitaja” igal kolmapäeval rubriigis “Vanasõnad on kuldsed sõnad” erinevaid vanasõnu.

5. jaanuaril pidas Reet Hiimäe KUMUs ettekande “Maagiapärimusest Eestis: minevik ja tänapäev”.

5. jaanuaril andis Reet Hiimäe raadiotele Kuku intervjuu maagiapärimusest.

7. jaanuaril andis Reet Hiimäe ajakirjale *Müstilised Lood* intervjuu maagiapärimusest.

6.–8. veebruarini toimus Indias Guwahatis Rahvusvahelise Rahvajutu-uurimise Ühingu ISFNR usundiliste rahvajuttude töörühma (Beliefs Narrative Network BNN) konverents “Belief Narrative in Folklore Studies: Narrating the supernatural”, millest võtsid ettekannetega osa osakonna juhtivteadur Mare Kõiva (*The Shepherd of Animals and Ruler of Wolves in Baltic-Finnic tradition*), vanemteadur Piret Voolaid (*Belief Backgrounds of Estonian Riddles*) ja teadur Saša Babič (*Folklore Weather Beliefs Based on the Acts of Saints*). Konverentsi korraldasid Anundoram Borooah Institute of Language, Art and Culture, Assam (ABILAC) ja Belief Narrative Network (BNN) of International Society for Folk Narrative Research (ISFNR).

19. veebruaril toimus Narva-Jõesuus lasteaiaõpetajate eesti keele õppepäev “Üle metsa, vurr! Keel ja keskkond”, mille üks peakorraldaja oli osakonna vanemteadur Piret Voolaid, kes pidas ka ettekande “Kõik maailm ehib: Loodus eesti mõistatustes”.

21. veebruaril pidas Reet Hiimäe Nõo Reaalgümnaasiumi pärimusraamatu esitlusel ettekande “Mis on ühist tulihännal ja tulnukal? Usundilise pärimuse kogumisest ja uurimisest”.

26. veebruaril pidas Liisi Laineste Portugalis Minho Ülikoolis projekti NETLANG raames ettekande “Ethnic slurs and other dysphemes in news sites’ comments”.

28. veebruaril toimus FO, ARSi ja Eesti-uuringute Tippkeskuse ühiskorraldusel Eesti Kirjandusmuuseumis rahvausundile ja juttudele pühendatud konverents “Kultuuri usundilised ja narratiivsed aspektid: Keelest meeleni VI”, millega tähistati eesti folkloristi ja rahvausundi uurija, FO juhataja ja juhtivteaduri, Eesti-uuringute Tippkeskuse juhi Mare Kõiva 65. sünnipäeva. Konverentsil esinesid FO vanemteadur Piret Voolaid (*Cristiano Ronaldo on mees, kelle peatab ainult peegel*: Spordireporterite ütlused rahvahuumori allikana, kaasautor Kalle Voolaid) ning osakonna teadur Nikolai Anisimov (Udmurdi vaimne kultuur 21. sajandil: välitööde tähelepanekuid, kaasautor Eva Toulouze).

Märtsis tutvustas Piret Voolaid Vikerraadio saates “Huvitaja” igal kolmapäeval rubriigis “Vanasõnad on kuldsed sõnad” erinevaid vanasõnu.

5. märtsil pidas Reet Hiimäe Treffneri gümnaasiumi ajalooringile loengu “Vastlad meil ja mujal”.

6. märtsil esines Katre Kikas folkloristide talvekonverentsil “Piiritu maailm” ettekandega “Kana pahema tiiva alla oli kirjutatud... Kirjutamine ja kirjutatud tekst ime- muinasjuttudes”.

7. märtsil pidas Mare Kalda folkloristide 15. talvekonverentsil “Piiritu maailm” (6. ja 7. märtsil Cantervilla lossis) ettekande “Kauged (muinas)jutud kodusteks muistenditeks: ATU 1645 ja ATU 1645A”.

14. märtsil esines vanemteadur Piret Voolaid ettekandega “Koolipärimusest, keelest ja folkloori lühivormidest” Tallinnas Kadrioru Saksa Gümnaasiumis, kus toimus emakeelepäevale pühendatud aktus ja ühtlasi 4.–6. klasside õpilastele toimunud ülelinnalise eesti keele teemalise nuputamisvõistluse “Kool folklooris ja folkloor koolis: Keelenutt 2019” tublimate osalejate autasustamine.

20. märtsil pidas Reet Hiimäe koos Mall Hiimäega Soomaa rahvusparki nõukogule ja huvilistele loengu “Kevadiste rahvakalendri tähtpäevade tähistamisest”.

28. märtsil toimus Minskis Valgevene Teaduste Akadeemia Kultuuri, Keele ja Kirjanduse Instituudi kunstiteaduste, etnograafia ja folkloori filiaali ja Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna ühiskonverents “Миссия выполняема 4: Перспективы изучения фольклора” (Võimalik missioon 4: Folklooriuurimise perspektiivid). Teaduskonverentsi eesmärk oli võrrelda valgevene ja eesti folkloorset pärandit ja tagada kahe riigi folkloristika

järjepidev piiriülene areng globaalsete muutuste ja väljakutsete kontekstis. Ettekannetes olid teemadeks piiblimotiivid loitsudes, folkloorne suhtlus visuaalses linnakeskkonnas Minski juhtumi näitel, puud narratiivides-legendides, kirikuküünla valmistamise kultus valgevene näitel ja seto Peko paralleelidega, kratist valgevene ja eesti vene materjali näitel, värvisõnad ja -sümbolid eesti mõistatustes, Eesti Kirjandusmuuseumis leiduvate vene folkloori kogujate päevikud. Stend- ja videoettekannete paneelis keskenduti eesti varjusurmajuttudele, juttudele peidetud varandustest eesti rahvapärimuses, kirikuõpetajaga seotud naljanditele.

Ettekannetega esinesid osakonna juhtivteadur Mare Kõiva (Молитва и заговор. Библиейские мотивы и харатеры в заговорах), teadur Andres Kuperjanov (Нарративы, связанные с деревьями), Piret Voolaid (Наименования цветов и цветковые символы в эстонских загадках). Stendiettekandega astusid üles Eda Kalmre (Эстонские предания о мнимой смерти. Некоторые исторические моменты формирования традиции), Mare Kalda (Легенды и предания о кладах в эстонском фольклоре и их характерные черты) ning ühisettekandega Liisi Laineste, Anastasiya Fiadotava ja Tõnno Jonuks (Клир как объект шуток: сравнительное исследование эстонского и белорусского материала). Konverentsi koduleht: <http://www.folklore.ee/ri/fo/konve/2019/vv/k1/>.

Konverentsi toetasid Eesti Teaduste Akadeemia, Haridus- ja Teadusministeerium (IUT 22-5) ning Euroopa Liit Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu (Eesti-uuringute Tippkeskus).

30. märtsil pidas Reet Hiiemäe Toila pärimuspäeval ettekande “Kaitsemaagiast Virumaal”.

Teisipäevaseminarid

4. detsembril 2018 esines Milena Lyubenova (Bulgaaria Etnoloogia ja Folkloori Instituut koos etnograafiamuuseumiga): “Kohaliku mälu säilitamine: Neitsi Maarja kultus”.

Ettekanne keskendus Neitsi Maarja kultusele Perniki rajooni Popovo külas. Ingliskeelne ettekanne põhines välitöödel kahe küla elanike hulgas, samuti taaselustatud Popovo külapidustuse (pärast 1989. aastat) ning maarjapäeva tähistamise vaatlusel Pernikis Iztoki kvartalis.

Asta Niinemets

Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakonnas

4. detsembril 2018 oli loengusarja “Maailm ja rahvad” sügissemestri viimane esineja Tartu Ülikooli külalisdoktorant Pema Choedon loenguga “Tiibeti kultuur” Eesti Rahva Muuseumis.

Detsembris 2018 ilmus kirjastuse Hunt väljaandel mahukas rahvajutukogumik “Sõsara sörmelud. Naised eesti muinasjuttudes”. Raamatu koostas osakonna vanemteadur Merili Metsvahi, kes on rahvaluulearhiivist pärit tekstid kohendanud tänapäeva lugejale

arusaadavasse keelde ja varustanud need kommentaaridega. Väljaande illustreeris hinnatud disainer Britt Samoson.

14. detsembril esitleti kogumikku “Sösara sörmeluud. Naised eesti muinasjuttudes” Setomaal Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiivi muinasjutuseminaril “Õnnelik lõpp ja lõputa õnn”.

15. detsembril toimus raamatu “Sösara sörmeluud. Naised eesti muinasjuttudes” Tartu esitlus Tasku Rahva Raamatu kaupluses.

28. detsembril 2018 valis Eesti Noorte Teaduste Akadeemia (ENTA) üldkogu enda ridadesse uusi tegevliikmeid. Viis uut ENTA liiget valiti välja 42 kandidaadi hulgast neljas hääletusvoorus. ENTA üldkogu otsusega valiti uuteks tegevliikmeteks neuroteadlane Jaan Aru (TÜ), folklorist Anastasiya Astapova (TÜ), õigusteadlane Helen Eenmaa-Dimitrieva (TÜ) ning füüsikud Mario Kadastik (KBFI) ja Heli Lukner (TÜ).

14. veebruaril pidas dr Lidia Guzy (Corki Ülikooli Kolledž, Iirimaa) külalisloengu “Sustainable documentation and the ethnographer’s involvement as empowerment: examples from western Odisha, India”.

15. veebruaril pidas dr Lidia Guzy loengu “Landscape as resistance – The Gandamardhan Mountains of the Bora Sambar Region, India”.

19. märtsil pidas dr Mircea Paduraru (Alexandru Ioan Cuza Ülikool, Iasi, Rumeenia) loengu “Romanian Demonology. Concept, Heritage, Opportunities”.

20. märtsil pidas dr Mircea Paduraru loengu “Ethnology and Power in Contemporary Romania”.

14. märtsil andis Tartu linnapea Urmas Klaas emakeelepäeva aktusel Eesti Kirjandusmuuseumis üle preemiad parimatele rahvaluulekogujatele. Eesti ja võrdleva rahvaluule dotsent Ergo-Hart Västrik pälvis preemia läänemeresoome rahvaste pärimuse jäädvustamise ning Tartu Ülikooli tudengite juhendamise ja inspireerimise eest aastatel 2009–2018.

Liilia Laaneman

Kaitstud bakalaureusetöö

Meeri Otti kaitses **25. veebruaril** eesti ja võrdleva rahvaluule osakonnas bakalaureusetööd “Muinasjutu “Kaunitar ja koletis” ekraniseeringud: Disney animafilmi ja mängufilmi võrdlus soolisest vaatepunktist”. Juhendaja vanemteadur Elo-Hanna Seljamaa, oponent Liis-Marii Roosnupp.

NEWS IN BRIEF

10th Runo Song Conference: Experience shaped into song

The 10th Runo Song Conference, which took place in Tartu on 7–9 November 2018, under the heading “Expressions and Impressions: Personal and Communal Aspects of Traditional Singing”, is reviewed by Taive Särg and Janika Oras.

4th joint seminar of Estonian and Belarussian folklorists in Minsk

Piret Voolaid gives an overview of the seminar under the heading “Mission Possible: Perspectives of Folklore Research 4”, conducted in Minsk on 27–30 March 2019.

Calendar

A brief summary of the events of Estonian folklorists from December 2018 to March 2019.